

zijne godsdienstige voorstellingen en aandoeningen te danken te hebben?

Van de zijde der wetenschap stuit de voorgestelde scheiding dus op onoverkomelijke bezwaren. Maar zij lokt niet minder ernstige bedenkingen uit, wanneer zij bezien wordt van uit het standpunt der kerk en der belijdenis. Immers is bij dit dualisme de studie der godsdiensten, van de Schrift en van de historie der kerk de eigenlijke, wetenschappelijke theologie, met volle recht opgenomen in den universitair kring. Zij ziet, naar de omschrijving van Lagarde, de religie van elke bijzondere godsdienstige gemeenschap aan als eene van de vele zijden der religie, welke door die andere zijden aangevuld en verbeterd moet worden. Zij oefent eene vrije critiek op de ontwikkeling van alle bijzondere godsdiensten, wijst hare gebreken aan en leert onderscheiden tusschen het eeuwige en het tijdelijke. Maar de kerkelijke theologie staat daarnaast, gebannen van de universiteit, met de schande der onwetenschappelijkheid beladen en alleen nog vanwege de kerk in een seminarie gedoceed. Hiermede nu kan en mag de kerk niet tevreden zijn. Uit allerlei practische overwegingen moge zij zulk een toestand tijdelijk aanvaarden en dulden; zij kan dien nooit systematiseeren, zonder aan het absoluut karakter des Christendoms en aan de katholiciteit van haar eigen belijdenis afbreuk te doen. Want dit doende, zou zij het stilzwijgend goedkeuren, dat het openbare leven in staat en maatschappij, in wetenschap en kunst zich voortbewoog en ontwikkelde buiten het Christendom om; dat cultus en cultuur, kerk en wereld, geloof en wetenschap steeds onverzoend naast elkander bleven staan. En hoe zou dit de ware toestand kunnen zijn, als het ons ernst is met de belijdenis, dat Christus de eengeboren Zoon des Vaders is, de Overste van alle